

Een uur per dag minder werken en commercieel aan de weg timmeren

Tien veehouders in Koeien & Kansen willen zichzelf een uur werk per dag besparen. Tevens willen ze van hun maatschappelijke nevenactiviteiten een product maken dat geld oplevert.

Door met elkaar op zoek te gaan naar slimme oplossingen en hulpmiddelen denken de deelnemers met 365 arbeidsuren per jaar minder toe te kunnen. "Ja, dat is fors. Het is een ambitie die de boeren zelf hebben gesteld", zegt onderzoeker Matteo de Visser van ASG. Het is een onderdeel van het project 'Sociaal maatschappelijke verduurzaming'. De veehouders zijn vaak op één of andere manier in de weer voor een beter imago van de melkveehouderij. Door deze communicatie te verpakken als een product of markt, willen ze het bedrijfstechnisch interessanter maken. Daarvoor is het tweede onderdeel 'melkveebedrijf als etalage' bedoeld.

De bedrijven van alle deelnemers aan Koeien & Kansen zijn de afgelopen jaren gestaag gegroeid. Lange werkweken en het gevoel steeds tijd te kort te komen zijn hier en daar het gevolg. Met één gezin een bedrijf runnen met 700 - 800.000 kg melk is geen uitzondering meer, maar het vraagt om een zeer efficiënte arbeidsorganisatie. Doel van het project is een lagere werkdruk en meer arbeidsvreugde en meer tijd overhouden voor het gezin, voor bestuurswerk of juist voor een tweede tak op het bedrijf.

De deelnemers gaan één à twee weken 'tijdschrijven' op hun eigen bedrijf om na te gaan hoeveel tijd ze dagelijks aan de veeverzorging besteden. Onderzoekers van WUR maken voor elk bedrijf een arbeidsbegroting en er komt een expert op het gebied van werkplanning en logistiek langs om de boeren te inspireren.

Dagelijks werk en pieken

"We moeten het vooral zoeken in besparingen op het dagelijkse werk", zegt De Visser. "Met een paar uur minder maaien in de zomer halen we de ambities niet. Het zit meer in zaken als het voersysteem, melken, schoonhouden van boxen en de melkstal en jongvee voeren." De veehouders gaan kijken naar de 'looptijnen' op hun bedrijf en een handige organisatie. Een deelnemer vertelde bijvoorbeeld dat elk van zijn drie stallen een 'eigen' bezem, vork en kruiwagen heeft, op een vaste parkeerplaats. Dat scheelt zoeken en heen en weer lopen.

Chris Bomers nam die tip meteen over op het bedrijf in Eibergen waar hij samen met zijn vader en een medewerker het werk doet. "Ik

De familie Bomers onderzoekt nieuwe mogelijkheden om het bedrijf te verbreden.

denk dat er bij ons in het dagelijks werk niet zoveel meer te bezuinigen valt", verwacht hij "We hebben een Weelink voerhek, dat bespaart gigantisch veel tijd op het voeren. En het jongvee is al uitbesteed. Maar we doen veel met eigen mechanisatie, ook de maisoogst. Dat zorgt voor flinke pieken en daar moeten we eens naar kijken."

De Koeien & Kansen bedrijven zijn al gewend aan excursies van boeren, burgers en scholen. In het onderdeel 'melkveebedrijf als etalage' willen ze een stap verder gaan door te onderzoeken of ze daar een product van kunnen maken, om de bestede uren betaald te krijgen. Op het bedrijf van Bomers komen beide onderdelen van het project mooi bij elkaar. De maatschap combineert het biologisch melkveebedrijf met natuurbeheer, verhuur van een vakantiewoning en een accommodatie voor groepen. Verder zijn er plannen voor een mestvergistingsinstallatie. Chris ziet het streven naar een efficiënte arbeidsorganisatie in samenhang met de neventakken. "Mijn moeder heeft goedbetaalde uren met de groepsaccommodatie. Daar zoeken we nieuwe mogelijkheden. De accommodatie is door de week meestal vrij. We zouden eventueel groepsarrangementen kunnen maken, samen met het café en het natuurpark in de buurt." Een boerderijwinkel is een andere optie, die Bomers wil overwegen. Het bedrijf ligt aan een goed-gebruikte fietsroute. "Ik wil graag een goed plan maken voor de ontwikkeling van het bedrijf in de komende jaren. Dit project is daar een mooi hulpmiddel bij."

Diederik Sleurink

Boeren en natuurbeheerders bieden elkaar perspectief door samenwerking

Voor agrariërs liggen er mogelijkheden om hun bedrijf te verbreden door samen te werken met terreinbeheerders. Door bijvoorbeeld grond te beheren voor een terreinbeheerder krijgt het bedrijf de mogelijkheid uit te breiden in areaal en tegelijkertijd te extensiveren. Dit kan aantrekkelijk zijn voor landbouwbedrijven in en rond de Ecologische Hoofd Structuur. Vooral hier spelen ze in op de vraag van burgers en gemeenten naar aantrekkelijk landschap, en versterken hun positie voor de langere termijn. Ook voor terreinbeheerders zoals Staatsbosbeheer is samenwerking met agrariërs aantrekkelijk om efficiënt natuur te produceren, vooral op akkers en graslanden. Daarbij kan samenwerking leiden tot betere buffering van natuurterreinen, met natuurmaatregelen buiten hun eigendom.

Dit concludeert CLM in het rapport 'Natuurlijke partners: nieuwe samenwerkingsvormen tussen Koeien & Kansen-bedrijven en Staatsbosbeheer'. Dit rapport laat de resultaten zien van drie jaar samenwerking tussen Staatsbosbeheer en het project Koeien & Kansen. Mogelijkheden voor nieuwe samenwerkingsvormen tussen agrariërs en terreinbeheerders zijn samen verkend en uitgewerkt in drie cases rond praktijkbedrijven uit het project Koeien & Kansen, dat gericht is op duurzame ontwikkeling van de melkveehouderij.

De enclave van Staatsbosbeheer, die Jos de Kleijne vorig jaar in gebruik heeft genomen

Uiterwaardenbeheer in Gorssel

Samenwerking vraagt vertrouwen, begrip en geduld van beide partijen. Een onafhankelijke partij als aanjager die overleg organiseert en helpt bij de uitwerking blijkt een belangrijke stimulans te vormen.

Realisatie van natuurdoelen kan worden bevorderd als terreinbeheerders of andere belanghebbenden extra grond beschikbaar stellen aan agrariërs. Dit kan bijvoorbeeld door op de te verpachten grond voorwaarden voor natuurbeheer te stellen, of door pacht te koppelen aan voorwaarden op andere gronden van de agrariër. Dit is in twee cases uitgewerkt waarbij tegelijk andere partijen in de samenwerking zijn betrokken. Bij een bedrijf in de Peel is dit uitgewerkt door de gemeenten Boxmeer en Sint-Anthonis die grond in eigendom hebben erbij te betrekken. Bij een bedrijf in Twente wordt het waterschap bij financiering van inrichting en beheer betrokken, om tegelijk waterberging te verbeteren en erosie van beekoevers te verminderen.

Samenwerking wint aan kracht indien agrariërs als groep gaan samenwerken met terreinbeheerders. Bij Gorssel werkt een groep van agrariërs samen met Staatsbosbeheer voor het beheer van graslanden in de uiterwaarden langs de IJssel. Zij zijn als groep in staat een groter gebied te beheren. De afspraken over maaidata en beheer worden zodanig aangepast op basis van de op dat moment aanwezige weidevogels.

Henk Kloen, CLM

Het rapport is te bestellen via de website www.koeienenkansen.nl of bij het secretariaat van Koeien & Kansen, 0320 - 293 211.